

УДК 65.012.8:339.9
UDC 65.012.8:339.9

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ФОРМ ЗАГРОЗ МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Козак Л.С., кандидат економічних наук, Національний транспортний університет, Київ, Україна
Федорук О.В., кандидат економічних наук, Національний транспортний університет, Київ, Україна

INVESTIGATION OF THE BASIC FORMS OF THREATS TO INTERNATIONAL ECONOMIC SECURITY IN THE CONDITIONS OF STRENGTHENING OF INTEGRATIONAL AND GLOBALIZATION PROCESSES

Kozak L.S., Ph.D., National Transport University, Kyiv, Ukraine
Fedoruk O.V., Ph.D., National Transport University, Kyiv, Ukraine

ИССЛЕДОВАНИЕ ОСНОВНЫХ ФОРМ УГРОЗ МЕЖДУНАРОДНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УСЛОВИЯХ УСИЛЕНИЯ ИНТЕГРАЦИОННЫХ И ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Козак Л.С., кандидат экономических наук, Национальный транспортный университет, Киев,
Украина
Федорук О.В., кандидат экономических наук, Национальный транспортный университет, Киев,
Украина

Постановка проблеми. Сьогодні процеси реформування та побудови соціально орієнтованої економіки в Україні наштовхуються на значну кількість невирішених проблем, головною з яких є нестача у державі фінансових ресурсів для організації й забезпечення дієвих економічних перетворень, відчутних як для суб'єктів господарювання, так і пересічних громадян, що негативно впливає на формування системи національної та міжнародної економічної безпеки. Вирішенню проблеми поповнення ресурсної бази державних фінансів сприятимуть швидкі темпи розвитку вітчизняної економіки, однак виконання такого завдання можливе лише за умови залучення до офіційного господарського обороту підприємницького капіталу, задіяного у сфері неофіційних економічних відносин, що отримали назву «тіньова економіка». Особливу увагу феномен тіньової економіки привертає до себе через значну масштабність тіньового сектора, відносну його самостійність як елемента господарської системи держави, негативний вплив на ділову репутацію країни у взаємовідносинах з міжнародними фінансовими організаціями та інвесторами з огляду на можливість отримання зовнішніх позик, надходження іноземних інвестицій.

Варто зазначити, що тіньова економіка, маючи об'єктивний характер, існує в будь-яких економічних системах. Неврахування обсягу тіньової економіки призводить до значних помилок при визначенні макроекономічних показників, економічних і фінансових пропорцій, реалізації економічної політики в цілому. Саме тому розроблення теоретико-методичних підходів до визначення сутності, причин існування, оцінки обсягу тіньової економіки є одним із пріоритетних напрямів сучасних наукових досліджень. Недоліки при проведенні реформ в економічній, правоохоронній та інших галузях державної діяльності, недосконалість правової бази, зниження духовного потенціалу суспільства є основними факторами, які сприяли зростанню рівня злочинної економічної діяльності, а також проявів корупції. В Україні, як і в усьому світі, корупція є глобальним негативним феноменом, що становить реальну загрозу соціально-економічному розвитку суспільства, економічній безпеці держави. Корупція стала тим фактором, що підриває відчуття справедливості у суспільстві, мотивує позаправову поведінку, сприяє процвітанню тіньових економічних відносин. Саме тому сучасний процес державотворення зумовлює необхідність дослідження проблем, пов'язаних із здійсненням цілеспрямованого управління щодо протидії корупції як на національному, так і міжнародному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичні та прикладні аспекти проблеми дослідження основних форм загроз міжнародній економічній безпеці в умовах посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів висвітлено в наукових працях зарубіжних і вітчизняних вчених, а саме: Ю. Агафонова, М. Алігмана, В. Андрущенко, Д. Блейдса, В. Бородюка, В. Буряковського, З. Варналія, О. Гаврилюка, В. Гінзбурга, Б. Далаго, О. Гурова, М. Єрмошенка, С. Коваленка, Ф. Когана, Т. Корягіної, Л. Косалса, К. Котке, В. Мандибури, Г. Мюрдала, В. Поповича, Т. Приходька, Е. де Сото,

В. Суторміної, В. Танзі, І. Таранова, В. Федосова, Е. Фейга та ін. Враховуючи значення здобутих ними результатів, необхідно зазначити, що існують розбіжності в поглядах на категорійно-понятійний апарат і теоретичні засади функціонування тіньової економіки, деякі важливі питання оцінки й аналізу загроз міжнародній економічній безпеці потребують подальшого вдосконалення та розвитку.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення основних форм загроз міжнародній економічній безпеці, вивчення організаційної структури сучасної тіньової економіки, виявлення причин поширення й найбільш вагомих негативних наслідків тіньової економіки, дослідження взаємозв'язку тіньової економіки та корупції, обґрунтування негативних наслідків впливу корупції на національну економіку, виявлення основних причин виникнення та поширення корупції в Україні, аналіз напрямків реалізації Національної антикорупційної стратегії, дослідження основних проявів недобросовісної конкуренції.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах розвитку глобальної економічної системи тіньова економіка, корупція, недобросовісна конкуренція, економічні злочини є основними формами загроз міжнародній економічній безпеці. Дослідники вперше звернули увагу на таку проблему, як тіньова економіка, ще в 30-х роках ХХ ст. У ті часи наукові дослідження явища тіньової економіки проводилися лише щодо кримінальної сторони цієї діяльності. Проблема у визначенні поняття «тіньова економіка» полягає не лише в трактуванні, а й у використанні термінів, яких нараховується понад тридцять. Північноамериканські дослідники використовують терміни «підпільна», «прихована» і «тіньова» економіка, а термін «чорна економіка» майже не вживається. Разом з тим останній термін активно використовують датські, французькі, німецькі та італійські вчені. Для більшої зручності вживається узагальнювальний термін «невидима частина економіки». До неї пропонується зараховувати всі економічні зв'язки, які з різних причин не враховуються офіційною статистикою [1].

Відсутність загальноприйнятого розуміння тіньової економіки зумовлює формування авторських підходів до трактування цього терміна. Вперше визначення тіньової економіки було запропоновано американським соціологом Е. Фейгом. Вчений визначав тіньову економіку як всю економічну діяльність, яка з будь-яких причин не враховується і не потрапляє до валового внутрішнього продукту. Розглядаючи тіньову економіку з різних позицій, кожний дослідник застосовує свої оцінки і судження, пропонуючи різні шляхи та способи обліку тіньових економічних явищ і механізми державної протидії їх розвитку. Економісти долучилися до аналізу проблем тіньової економіки лише в 70-х роках ХХ ст. Більшість зарубіжних дослідників схиляється до того, що тіньова економіка – це «невидима» економіка, яка не включена до статистичної звітності, а отже – до ВВП. Крім статистичного підходу до визначення тіньової економіки, поширений і правовий підхід, відповідно до якого за критерій беруть чинне законодавство, якому відповідає (або ні) економічна діяльність [2]. Так, вчені визначають тіньову економіку як заборонені види економічної діяльності, незадекларовану економічну діяльність.

В Україні дослідники найчастіше використовують термін «тіньова економіка», в Росії – «невидима», «неформальна», а також «тіньова». Але найбільш поширеним є використання категорії «тіньова економіка», яка підкреслює приховані умови формування окремих видів діяльності та прихований характер створення доходів, тобто діяльність з порушенням норм закону. Більшість економістів у 80–90-х роках в СРСР – прихильники ринкового шляху розвитку – сприймали тіньову економіку як негативне явище, породжене командно-адміністративною системою. Вважалось, що економічні реформи можуть створити умови для її подолання. Тіньова економіка є об'єктивним процесом, що притаманний всім етапам розвитку суспільства, з появою ринкових відносин вона має тенденцію до зростання [3]. Російські дослідники використовують базове поняття «неформальна економіка», яким називають господарську діяльність, що розгортається за межами чинного законодавства. Тіньова економіка функціонує не лише з порушенням чинного законодавства, а й виникає в надрах офіційного правового поля шляхом лобювання тощо. Набуття офіційного правового статусу, зокрема отримання ліцензії, реєстрація підприємницької діяльності, не означає виходу з «тіні». Специфічною ознакою у трансформаційний період є поєднання понять «тіньова економіка» і «корупція». Тіньова економіка – це складне соціально-економічне явище, що представлене сукупністю неконтрольованих та нерегульованих як протиправних, так і законних, але аморальних, економічних відносин між суб'єктами економічної діяльності щодо отримання надприбутку за рахунок приховування доходів й ухилення від сплати податків.

Тіньова економіка в сучасних умовах набуває таких системних властивостей: структурність – наявність стійких зв'язків та відношень всередині тіньової економіки, що забезпечують її цілісність; притаманність усім економічним системам; невизначеність її обсягів і масштабів внаслідок

переплетіння з офіційною економікою; мережевість тіньових структур, що сприяє подоланню нею простору та часу; єдність мотивації тіньової економіки – отримати надприбутки за аморальних і злочинних умов; двоїстий характер тіньової економіки. До організаційної структури сучасної тіньової економіки належить неформальна економіка, прихована економіка й підпільна економіка.

Неформальна економіка виявляється в дозволеній, але формально не зареєстрованій і не залученій до статистичної звітності економічній діяльності. Серед фахівців поки що немає єдиного підходу до визначення змісту терміна «неформальний сектор». Одні фахівці відносять до неформального сектора окремих незалежних, самозайнятих громадян, які надають дрібні послуги, виробляють та реалізують окремі споживчі товари з певним зиском для себе. Інші, зокрема деякі міжнародні експерти, вважають, що крім окремих громадян, до неформального сектора можна також віднести мікропідприємства, де кількість зайнятих не перевищує двох – трьох осіб. Такі підприємства можуть бути засновані на так званій «сімейній праці» або навіть використовувати найману працю, хоча у досить обмежених масштабах [4]. Резолюція 15-ї Міжнародної конференції зі статистики праці, посилаючись на СНР, пропонує визначати підприємства неформального (неофіційного) сектора як некорпоровані підприємства, що належать домашнім господарствам, діють здебільшого на законній основі, метою котрих є виробництво товарів і послуг для забезпечення зайнятості та прибутку домашніх господарств.

До прихованої економіки відноситься легальна економічна діяльність, яка частково або повністю не фіксується у статистичній звітності, а отже, шляхом приховування доходів наявне ухилення від сплати податків. Видами прихованої економіки є нелегальне виробництво офіційно дозволених товарів і послуг, ухилення від сплати податків та інших обов'язкових платежів, валютно-фінансові й фондові порушення в межах офіційної економіки. Підпільна економіка (кримінальна складова тіньової економіки) – це здійснення заборонених видів діяльності, зокрема виробництво психотропних і наркотичних товарів, наркаторгівля, торгівля людьми, розкрадання, шахрайство тощо. До нелегальних виробничих одиниць належать суб'єкти господарювання, зайняті незаконним виробництвом або збутом заборонених продуктів і послуг, а також особи, які не мають права займатися даним видом діяльності (наприклад, лікувальна практика без ліцензії).

Основними причинами поширення тіньової економіки в Україні є:

1. Неєфективна економічна політика, низька якість державних економічних програм і результативність економічної діяльності в усіх галузях економіки; недосконалість, неповнота, нестабільність, неузгодженість законодавчої бази.

2. Втрата довіри до економічних програм, державної економічної політики, державних структур влади, бажання діяти, виходячи з особистих інтересів, за умов неможливості одержання доходів законними методами.

3. Недосконалість податкова політика; недосконалість, неповнота, нестабільність податкового законодавства; високе загальне податкове навантаження, у тому числі на фонд оплати праці.

4. Низький рівень офіційної заробітної плати у державному секторі економіки, пенсій, інших соціальних виплат; високий, щодо офіційних доходів, рівень цін на споживчі товари і послуги.

5. Низький рівень життя та соціальної захищеності більшості населення.

6. Політична нестабільність у державі.

7. Незадовільна діяльність усіх структур влади щодо забезпечення виконання законів, низька кваліфікація значної частини їхніх працівників.

8. Високий рівень корупції.

9. Відсутність значних капіталів, необхідних для реалізації підприємницьких інтересів за умов реформування економічних відносин.

10. Відсутність інвестиційних альтернатив для тіньових капіталів.

11. Відсутність ефективного контролю за економічною діяльністю.

12. Утворення кримінальних структур, зрощування їх із суб'єктами підприємницької діяльності, переростання в організовані злочинні угруповання; транснаціоналізація злочинності, створення міжнародних кримінально-економічних груп.

13. Правова незахищеність громадян і суб'єктів підприємницької діяльності від організованих злочинних угруповань та протиправних дій з боку корумпованих державних чиновників.

14. Значний ступінь деформації суспільної й особистої моралі; втрата історичних традицій, моральних норм, що лежать в основі поваги до приватної власності та підприємницької діяльності.

Найбільш вагомими негативними наслідками тіньової економіки є: втрата податкових надходжень, і як результат – ускладнення виконання державою своїх фінансових зобов'язань перед суспільством, посилення нерівномірності податкового тиску; недовіра і невідповідність дійсності

управлінських рішень через відсутність повноти й об'єктивності офіційної інформації про розвиток економічних процесів; скорочення інвестиційних ресурсів через утруднення відкритого витрачання тіншовими структурами прихованого від оподаткування доходу та його витік за кордон; можливість монополізації економіки через зниження ціни продукції тіншового сектора на величину несплаченого податку; несправедливий і непрозорий розподіл національного доходу в суспільстві, нераціональне розміщення наявних суспільних ресурсів; моральна та духовна деградація суспільства; поширення правового нігілізму, незахищеності громадян, недовіри до влади. Одним з найнебезпечніших наслідків розвитку тіншової економіки є криміналізація суспільства: збільшення кількості економічних злочинів, широкомасштабний розвиток організованої злочинності, що веде до втрати державою своїх регульовальних, контрольних та інших соціально важливих функцій [5, 6].

Зростання податкового тиску на бізнес в Україні у період економічної кризи призвело до збільшення розмірів господарської діяльності, яка відбувається поза офіційною статистикою. Так, рівень тіншової економіки в Україні за методом «витрати населення – роздрібний товарооборот» у 2012 р. становив 45 % офіційного ВВП. Витрати населення на придбання товарів і послуг у 2012 р. становили 1179,1 млрд грн, а оборот роздрібною торгівлі – 804,3 млрд грн. Тобто різниця між витратами населення на придбання товарів і послуг та оборотом роздрібною торгівлі становила 374,8 млрд грн, що і є джерелом «тіншового» обороту товарів і послуг, з яких податки не були сплачені. Згідно з розрахунками професора Лінцького університету Фрідріха Шнайдера, якими користуються у своїй роботі Світовий банк і Міжнародний валютний фонд, частка тіншової економіки в Україні в 2011 р. склала 44,1 % від офіційного ВВП. Водночас Міністерство економічного розвитку і торгівлі України дає свою оцінку – 34 % від ВВП за 2011 р. Ф. Шнайдер виділяє декілька причин української тіншової економіки: відсутність справжньої ринкової економіки, культура хабарництва і кумівство, тіншова економіка – це спосіб бізнесу звільнити себе від корупції й тиску влади.

Слід зауважити, що з тіншовою економікою тісно пов'язана корупція, яка являє собою неправомірну діяльність у сфері політики та державного управління, полягає у використанні посадовими особами їх прав і владних можливостей для особистого збагачення [7, 8]. Корупція є відхиленням від норм права, службової етики й загальних моральних принципів. Такий підхід дає можливість трактувати корупцію у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні корупція розглядається як пряме використання посадовою особою прав, пов'язаних з її посадою, з метою особистого збагачення. У вузькому розумінні корупція характеризується прийняттям протиправного рішення посадовою особою, що дає можливість одержання певних благ іншою стороною, а посадова особа при цьому отримує незаконну винагороду. Крім того, корупція характеризується як суспільне явище, що визначає міру неефективності наявних державних соціально-економічних інститутів та правової системи. Такий підхід відображає стан корумпованості суспільної системи у цілому. Київським міжнародним інститутом соціології було проведено загальнонаціональне опитування громадської думки про стан корупції в Україні. Опитані громадяни мають дуже низький рівень довіри до влади: лише 10–16 % опитаних зазначили, що мають високий рівень довіри до урядовців. Найвищою довірою користуються міські та селищні органи влади (23 %), на другому місці – Кабінет Міністрів (16,4 %). Понад 2/3 респондентів переконані, що органи виконавчої влади на всіх рівнях докладають недостатньо зусиль для подолання корупції. Опитані громадяни вважають, що головними причинами розквіту корупції в Україні є те, що посадові особи розглядають свої посади як інструмент для одержання особистої вигоди, а контроль за діями таких осіб з боку правоохоронних органів є неадекватним.

До найбільш негативних наслідків впливу корупції на економіку належать:

1. Зростає рівень тіншової економіки, що призводить до зменшення податкових надходжень до бюджету, як наслідок, держава втрачає фінансові важелі управління економікою, загострюються соціальні проблеми через невиконання бюджетних зобов'язань.

2. Порушуються конкурентні механізми ринку, оскільки часто у виграші залишається не той, хто конкурентоспроможний, а той, хто незаконно зміг отримати переваги, що спричиняє зниження ефективності ринку та дискредитацію ідей ринкової конкуренції.

3. Уповільнюється поява ефективних приватних власників насамперед через порушення під час приватизації, а також зростання штучних банкрутств, як правило, поєднаних з підкупом чиновників.

4. Неефективно використовуються бюджетні кошти, зокрема при розподілі державних замовлень та пільг.

5. Підвищуються ціни за рахунок «корупційних витрат».

6. Погіршується інвестиційний клімат.

7. Розширюються масштаби корупції в неурядових організаціях, що призводить до зменшення ефективності їх роботи, а відповідно, знижується ефективність економіки країни загалом.

Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 р. корупція визначається як використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей [9]. Діяльність із запобігання й протидії корупції ґрунтується на таких принципах: верховенства права; законності; комплексного здійснення правових, політичних, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів; пріоритетності запобіжних заходів; невідворотності відповідальності за вчинення корупційних правопорушень; відкритості та прозорості діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування; участі громадськості у заходах щодо запобігання і протидії корупції, державного захисту осіб, які надають допомогу у здійсненні таких заходів; забезпечення відновлення порушених прав і законних інтересів, відшкодування збитків, шкоди, завданої корупційним правопорушенням.

Корупційне правопорушення являє собою умисне діяння, що містить ознаки корупції, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність. До корупційних правопорушень можна віднести правопорушення, які полягають у неправомірному використанні особою, уповноваженою на виконання функцій держави, офіційно наданої їй влади або службових повноважень, а також пов'язаних з ними можливостей для задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх осіб. Залежно від характеру діяння, його мотивації чи спрямованості корупційні правопорушення поділяються на корупційні діяння й інші правопорушення, пов'язані з корупцією [10]. Залежно від мотивації вчинення корупційні діяння можна поділити на корупційні діяння, пов'язані із протиправним використанням влади або службових повноважень для отримання матеріальних благ, послуг або переваг чи заволодіння чужим майном або правом на нього; корупційні діяння, пов'язані із протиправним використанням влади або службових повноважень для задоволення інших (некорисливих) особистих інтересів чи інтересів третіх осіб. Інші правопорушення, пов'язані з корупцією, – це правопорушення, які створюють соціальні передумови для корупції як явища, умови для конкретних корупційних діянь або є приховуванням їх чи потуранням їм, зокрема надання особі, уповноваженій на виконання функцій держави, незаконної винагороди, інше сприяння отриманню такої винагороди (посередництво в хабарництві), зайняття особою, уповноваженою на виконання функцій держави, підприємницькою діяльністю, участь такої особи у підготовці, розгляді та вирішенні питань, які стосуються її особистих інтересів або інтересів її родичів чи інших близьких осіб, якщо вирішення цих питань входить до її службових повноважень.

Корупція в Україні набула ознак системного явища, яке поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільного життя, все глибше укорінюючись у повсякденному житті як основний, швидкий та найбільш дієвий протиправний засіб вирішення питань, досягнення певних цілей. Сьогодні масштаби поширення корупції загрожують національній безпеці України. Це потребує негайного вжиття заходів, які мають комплексний характер і базуються на єдиній Національній антикорупційній стратегії на 2011–2015 роки. Слід сказати, що Україною ратифікована у березні 2005 р. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією Ради Європи; у жовтні 2006 р. – Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, Конвенція про корупцію у контексті кримінального права Ради Європи та додатковий протокол до неї.

За результатами проведених досліджень виявлено такі основні причини виникнення і поширення корупції в Україні: недостатній рівень доброчесності окремих осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; недосконалість адміністративних процедур (їх відсутність або нечіткість); наявність в органів державної влади та осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, широкого спектра дискреційних повноважень; невідповідність рівня оплати праці осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, обсягу їх повноважень; несприятливий режим підприємницької діяльності та наявність економічних пільг для певних категорій підприємців; низька ефективність заходів, що вживаються правоохоронними органами, органами прокуратури та судами, щодо притягнення винних у вчиненні корупційних правопорушень до відповідальності; толерантність і відсутність критичного ставлення суспільства до проявів корупції; сприйняття населенням корупції як одного із засобів досягнення бажаного результату.

Поширення корупції в державі завдає значної шкоди всій системі управління та в разі невжиття відповідних заходів може спричинити такі наслідки: падіння авторитету державних і владних структур; затримка модернізації та розвитку національної економіки, порушення принципу конкуренції; зростання цін внаслідок включення хабара як обов'язкової складової до цінової формули на товари і послуги; погіршення інвестиційної привабливості держави; дискредитація закону як універсального регулятора суспільних відносин, перетворення його в засіб задоволення приватних і корпоративних інтересів.

Основними напрямками реалізації Національної антикорупційної стратегії є: реформування системи державного управління й адміністративних процедур; зменшення адміністративного тиску на підприємців, запобігання тінізації економіки; забезпечення доброчесності на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування; поліпшення умов доступу фізичних, юридичних осіб та об'єднань громадян без статусу юридичної особи до інформації про діяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування; удосконалення системи використання державного майна та бюджетних коштів; оптимізація фінансування політичних партій і виборчих кампаній шляхом установлення чітких правил їх фінансування, а також забезпечення ведення ефективного незалежного контролю за таким фінансуванням; удосконалення антикорупційної експертизи шляхом запровадження багатоступеневої методики оцінки корупційних ризиків у законодавстві; формування громадської підтримки дій влади у запобіганні та протидії корупції; удосконалення системи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції; підвищення кваліфікації суддів, працівників прокуратури та правоохоронних органів; запобігання проявам корупції у правоохоронних органах; удосконалення інституту відповідальності за корупційні правопорушення; зниження рівня корупції у приватному секторі; зниження рівня корупції в сферах підвищеного корупційного ризику, зокрема правоохоронній, медичній, земельній, освітній, податковій, митній сферах, у сферах державних закупівель і державної служби; активізація міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії корупції.

В дослідженні консалтингової компанії Ernst & Young стверджується, що сьогодні Україна опинилася на третьому місці в Європі за рівнем корупції в бізнесі. Так, 85 % опитаних українських менеджерів вважають хабар невід'ємним елементом ведення бізнесу. Перше місце в рейтингу зайняли бізнесмени Словенії – 96 % респондентів назвали підкуп буденною справою. Друге місце серед європейських країн посіла Хорватія (90 %). Ситуація в Словаччині, Греції, Сербії та Росії також не викликає оптимізму, адже понад 80 % опитаних з цих країн визнали поширеність корупції. Таким чином, згадані держави за рівнем корумпованості економіки можна порівняти з Кенією (94 %) або Нігерією (89 %). Найменше, згідно з дослідженням, корупція поширена в Швейцарії: тільки 10 % менеджерів із цієї країни відзначили значне поширення хабарництва в їх діяльності. Аналогічний показник для Фінляндії та Швеції склав 12 %, для Норвегії – 17 %.

Економічна злочинність характеризується тісним зв'язком з організованою злочинністю, корупцією та тіньовою економічною діяльністю, спричиняє значні збитки державі, негативно впливає на функціонування суб'єктів підприємницької діяльності. Економічна злочинність – це діяння, вчинені з використанням легітимних або нелегітимних технологічно-облікових операцій, фінансово-правових інструментів, а також контрольно-управлінських прав та повноважень, якими з корисливих мотивів має місце посягання на економічну систему держави. До основних видів економічних злочинів необхідно віднести: злочинну діяльність в кредитно-розрахунковій сфері, правопорушення у сфері використання бюджетних коштів, злочини в сфері оподаткування, службові злочини, злочини в сфері зовнішньоекономічної діяльності, інші протиправні діяння у сфері економіки. До складу економічного злочину належить караність діяння, його тривалість, систематичність і корисливість, а також здійснення в рамках господарської діяльності. Науковці визначають такі ознаки кримінально караного діяння у сфері економічної діяльності: здійснюються в межах та під прикриттям законної економічної діяльності; мають корисливий характер; характеризуються тривалим систематичним розвитком; спричиняють шкоду економічним інтересам держави, приватного підприємництва та громадян; вчинюються юридичними і фізичними особами, які діють від імені та в інтересах підприємства [11].

Економічні відносини, пов'язані із захистом від недобросовісної конкуренції, регулюються, зокрема, Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7 червня 1996 р., Законом України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 р., Законом України «Про Антимонопольний комітет України» від 26 листопада 1993 р., Паризькою конвенцією про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р., міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Антиконтурентними узгодженими діями суб'єктів господарювання є узгоджені дії, які призвели чи можуть призвести до недопущення,

усунення чи обмеження конкуренції. Антиконтурентними узгодженими діями, зокрема, визнаються узгоджені дії, які стосуються встановлення цін чи інших умов придбання або реалізації товарів; обмеження виробництва, ринків товарів, техніко-технологічного розвитку, інвестицій або встановлення контролю над ними; розподілу ринків чи джерел постачання за територіальним принципом, асортиментом товарів, обсягом їх реалізації чи придбання, за колом продавців, покупців або споживачів чи за іншими ознаками; спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів; усунення з ринку або обмеження доступу на ринок інших суб'єктів господарювання, покупців, продавців; застосування різних умов до рівнозначних угод з іншими суб'єктами господарювання, що ставить останніх у невідгідне становище в конкуренції; укладення угод за умови прийняття іншими суб'єктами господарювання додаткових зобов'язань, які за своїм змістом не стосуються предмета цих угод; суттєвого обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання на ринку без об'єктивно виправданих на те причин.

Недобросовісною конкуренцією є зокрема неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання, створення перешкод в процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції, неправомірне збирання, розголошення і використання комерційної таємниці. Неправомірним використанням ділової репутації суб'єкта господарювання визнається неправомірне використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки; неправомірне використання товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу іншого виробника; порівняльна реклама. Неправомірним є використання без дозволу уповноваженої на те особи чужого імені, комерційного найменування, торговельної марки, інших позначень, а також належних іншій особі рекламних матеріалів, що може призвести до змішування з діяльністю іншого суб'єкта господарювання. Використання у комерційному найменуванні власного імені громадянина є правомірним, якщо до власного імені додається будь-який відмітний елемент, що виключає змішування з діяльністю іншого суб'єкта господарювання. Неправомірним використанням товару іншого виробника є введення у господарський обіг під своїм позначенням товару іншого виробника шляхом змін чи зняття позначень виробника без дозволу уповноваженої на те особи. Створенням перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції, зокрема, вважається дискредитація суб'єкта господарювання, нав'язування споживачам примусового асортименту товарів, робіт чи послуг, схилення до бойкоту суб'єкта господарювання, дискримінації покупця або розірвання договору з конкурентом.

Відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання, можуть бути визнані його комерційною таємницею. Склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, спосіб їх захисту визначаються суб'єктом господарювання відповідно до закону. Неправомірним збиранням відомостей, що становлять комерційну таємницю, вважається добування протиправним способом зазначених відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання. Розголошенням комерційної таємниці є ознайомлення іншої особи без згоди особи, уповноваженої на те, з відомостями, що відповідно до закону становлять комерційну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання. Схиленням до розголошення комерційної таємниці є спонукання особи, якій були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків відомості, що відповідно до закону становлять комерційну таємницю, до розкриття цих відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання [12]. Неправомірним використанням комерційної таємниці є впровадження у виробництво або врахування під час планування чи здійснення підприємницької діяльності без дозволу уповноваженої на те особи неправомірно здобутих відомостей, що становлять відповідно до закону комерційну таємницю.

Монопольним вважається становище суб'єкта господарювання, частка якого на ринку товару перевищує 35 відсотків, якщо він не доведе, що зазнає значної конкуренції. Монопольним також може бути визнане становище суб'єкта господарювання, якщо його частка на ринку товару становить 35 або менше відсотків, але він не зазнає значної конкуренції, зокрема внаслідок порівняно невеликого розміру часток ринку, які належать конкурентам. Зловживанням монопольним становищем на ринку є дії чи бездіяльність суб'єкта господарювання, який займає монопольне становище на ринку, що призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

Зловживанням монопольним становищем на ринку, зокрема, визнається встановлення таких цін чи інших умов придбання або реалізації товару, які неможливо було б встановити за умов

існування значної конкуренції на ринку; застосування різних цін чи різних інших умов до рівнозначних угод з суб'єктами господарювання, продавцями чи покупцями без об'єктивно виправданих на те причин; обумовлення укладання угод прийняттям суб'єктом господарювання додаткових зобов'язань, які за своєю природою не стосуються предмета договору; обмеження виробництва, ринків або технічного розвитку, що завдало чи може завдати шкоди іншим суб'єктам господарювання, покупцям чи продавцям; часткова або повна відмова від придбання або реалізації товару за відсутності альтернативних джерел реалізації чи придбання; суттєве обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання на ринку без об'єктивно виправданих на те причин; створення перешкод доступу на ринок (виходу з ринку) чи усунення з ринку продавців, покупців, інших суб'єктів господарювання. Зловживання монополюним становищем на ринку забороняється й тягне за собою відповідальність згідно з існуючим законодавством.

Антимонопольний комітет України є державним органом із спеціальним статусом, мета діяльності якого полягає в забезпеченні державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та в сфері державних закупівель. Основним завданням Антимонопольного комітету України є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом і пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення та припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції; контролю за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів господарювання та дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції під час регулювання цін на товари, що виробляються чи реалізуються суб'єктами природних монополій; сприяння розвитку добросовісної конкуренції; методичного забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції; здійснення контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері державних закупівель.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, в Україні, як і в інших країнах світу, в умовах глобалізації стрімко зростають криміногенні складові тіньових економічних відносин. Ситуація в країні ускладнюється через прорахунки у податковій, кредитній, монетарній, зовнішньоекономічній політиці держави, а також в процесі соціально-економічних перетворень. Тіньова економіка завдає державі значної шкоди: суттєво зменшує дохідну частину бюджету країни, знижує інвестиційну привабливість, сприяє відтоку вітчизняного капіталу за кордон, стає реальною загрозою національній та міжнародній економічній безпеці. Поряд з економічними та політичними макрорівневими чинниками тінізації економіки з'явилися сприятливі технічні й технологічні умови здійснення транснаціональних тіньових фінансово-господарських операцій. Виникнення віртуальних магазинів, установ з надання розрахункових, конвертаційних та інших фінансових послуг ускладнило контроль за грошовими і товарно-матеріальними потоками, що сприяє активізації діяльності транснаціональних злочинних формувань, скоєнню широкомасштабних шахрайств, розповсюдженню ухилень від оподаткування, корупції, зростанню тіньового капіталообороту, тінізації міжнародних економічних відносин.

Варто зауважити, що тінізація економіки істотно впливає не лише на економічну діяльність, але й на соціальні процеси, що відбуваються у суспільстві. В умовах ринкових перетворень тіньова економічна діяльність притаманна багатьом суб'єктам господарювання. Це пояснюється зіткненням новітніх та застарілих правил і норм, готовністю суб'єктів підприємницької діяльності діяти в умовах правової невизначеності з метою задоволення власних потреб. Процес тінізації економіки гальмує процеси державотворення в країні, демократизації та побудови громадянського суспільства, інтеграції України у світове співтовариство. Саме тому сьогодні детінізація економіки є пріоритетним завданням для України. Детінізація економіки передбачає застосування державою стимулюючих методів, які не маючи репресивного характеру щодо суб'єктів тіньової економіки, створюють умови для ефективної діяльності у легальній економіці, тобто формування такого інституційного середовища, де тіньова економічна діяльність стала б неефективною. Тому важливою є не лише боротьба з тіньовою економікою, а й її регламентація з боку держави на основі легалізації тих її складових, які не мають кримінального підґрунтя. Поряд з цим обов'язковими є заходи правоохоронних органів з ліквідації кримінальної складової тіньової економіки та корупції.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Економічна безпека: навч. посіб. / [З.С. Варналій, П.В. Мельник, Л.Л. Тарангул та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. З.С. Варналія. – К.: Знання, 2009. – 647 с.
2. Економічна безпека держави, суб'єктів господарювання та тіньова економіка: монографія / [В.К. Васенко, Л.А. Пуш, І.П. Шульга та ін.]; за заг. ред. В.К. Васенка. – Черкаси: Маклаут, 2010. – 367 с.

3. Пабат О.В. Економічна безпека держави: інноваційні фактори: монографія / О.В. Пабат. – Л.: Ін-т регіон. дослідж. НАН України, 2012. – 165 с.
4. Система економічної безпеки держави: монографія / [О.С. Власюк, А.І. Сухоруков, І.В. Недін та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. Сухорукова А.І. – К.: Стилос, 2010. – 685 с.
5. Соціально-економічна безпека: навч. посіб. / [О.О. Беляєв, Л.П. Бортнікова, В.І. Кириленко та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О.О. Беляєва, д-ра екон. наук, проф. В.І. Кириленка. – К.: КНЕУ, 2010. – 317 с.
6. Антипов В.І. Тіньова економіка та економічна злочинність: світові тенденції, українські реалії та правові засоби контролю: теоретико-методологічне узагальнення / В.І. Антипов. – Вінниця: ДП ДКФ, 2006. – 1040 с.
7. Яремко Л.А. Глобалізований регіон та зовнішньоекономічна безпека України: теоретико-методологічний аспект: монографія / Л.А. Яремко. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. – 524 с.
8. Экономическая и национальная безопасность: учебник для студ. вузов, обучающихся по спец. «Национальная экономика» и др. экон. спец. / ред. Л.П. Гончаренко. – М.: Экономика, 2008. – 543 с.
9. Проява С.М. Економизация коррупции. Механизм противодействия: монографія / С.М. Проява. – М.: ЮНИТИ, 2008. – 159 с.
10. Кору́пція і тіньова економіка: політекономічний аспект: монографія / кер. авт. кол. і наук. ред. д-р екон. наук М.В. Фомін. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2012. – 332 с.
11. Бесчастный В.Н. Влияние теневой экономики и экономической преступности на экономическую безопасность / В.Н. Бесчастный, В.И. Лазуренко. – Донецк: Каштан, 2007. – 468 с.
12. Логунов А.Б. Региональная и национальная безопасность: учеб. пособие / А.Б. Логунов. – М.: Вузовский учебник, 2009. – 432 с.

REFERENCES

1. Varnalii Z.S., Melnyk P.V., Taranhul L.L. and others, under the editorship of Doctor of Economics, Professor Varnalii Z.S. Ekonomichna bezpeka [The economic security]: study guide. Kyiv: Znannia Publ., 2009. 647 p. (Ukr)
2. Vasenko V.K., Push L.A., Shulha I.P. and others, under the general editorship of Vasenko V.K. Ekonomichna bezpeka derzhavy, subiektiv hospodariuvannia ta tinova ekonomika [The economic security of the state, business entities and the shadow economy]: monograph. Cherkasy: Maklout Publ., 2010. 367 p. (Ukr)
3. Pabat O.V. Ekonomichna bezpeka derzhavy: innovatsiini factory [The economic security of the state: innovation factors]: monograph. Lviv: In-t rehion. doslidzh. NAN Ukrainy Publ., 2012. 165 p. (Ukr)
4. Vlasiuk O.S., Sukhorukov A.I., Nedin I.V. and others, under the editorship of Doctor of Economics, Professor Sukhorukov A.I. Systema ekonomichnoi bezpeky derzhavy [The system of economic security of the state]: monograph. Kyiv: Stylos Publ., 2010. 685 p. (Ukr)
5. Bieliaiev O.O., Bortnikova L.P., Kyrylenko V.I. and others, under the general editorship of Doctor of Economics, Professor Bieliaiev O.O., Doctor of Economics, Professor Kyrylenko V.I. Sotsialno-ekonomichna bezpeka [The socio-economic security]: study guide. Kyiv: KNEU Publ., 2010. 317 p. (Ukr)
6. Antypov V.I. Tinova ekonomika ta ekonomichna zlochynnist: svitovi tendentsii, ukrainski realii ta pravovi zasoby kontroliu: teoretyko-metodolohichne uzahalnennia [The shadow economy and economic criminality: world trends, Ukrainian realities and legal means of control: theoretical and methodological generalization]. Vinnytsia: DP DKF Publ., 2006. 1040 p. (Ukr)
7. Yaremko L.A. Hlobalizovanyi rehion ta zovnishnoekonomichna bezpeka Ukrainy: teoretyko-metodolohichniyi aspekt [The globalized region and foreign economic security of Ukraine: theoretical and methodological aspect]: monograph. Lviv: Lvivska komertsiina akademiia Publ., 2007. 524 p. (Ukr)
8. Ekonomicheskaya i natsionalnaya bezopasnost [The economic and national security]: textbook for students in higher education, studying on the specialty «National Economy» and other economic specialties. Editor Goncharenko L.P. Moscow: Ekonomika Publ., 2008. 543 p. (Rus)
9. Proyava S.M. Ekonomizatsiya korruptsii. Mekhanizm protivodeystviya [Economization of corruption. Mechanism of counteraction]: monograph. Moscow: YuNITI Publ., 2008. 159 p. (Rus)
10. Koruptsiia i tinova ekonomika: politekonomichniyi aspekt [Corruption and the shadow economy: political economy aspect]: monograph. Head of authors and scientific editor Doctor of Economics Fomin M.V. Donetsk: DonNUET Publ., 2012. 332 p. (Ukr)
11. Beschastnyy V.N., Lazurenko V.I. Vliyanie tenevoy ekonomiki i ekonomicheskoy prestupnosti na ekonomicheskuyu bezopasnost [Influence of the shadow economy and economic criminality on the economic security]. Donetsk: Kashtan Publ., 2007. 468 p. (Rus)

12. Logunov A.B. Regionalnaya i natsionalnaya bezopasnost [Regional and national security]: study guide. Moscow: Vuzovskiy uchebnik Publ., 2009. 432 p. (Rus)

РЕФЕРАТ

Козак Л.С. Дослідження основних форм загроз міжнародній економічній безпеці в умовах посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів / Л.С. Козак, О.В. Федорук // Вісник Національного транспортного університету. Науково-технічний збірник: в 2 ч. Ч. 2: Серія «Економічні науки». – К. : НТУ, 2014. – Вип. 29.

В статті досліджено основні форми загроз міжнародній економічній безпеці, визначено організаційну структуру сучасної тіньової економіки, виявлено причини поширення й найбільш вагомі негативні наслідки тіньової економіки, досліджено взаємозв'язок тіньової економіки та корупції, обґрунтовано негативні наслідки впливу корупції на національну економіку, виявлено основні причини виникнення та поширення корупції в Україні, проаналізовано напрямки реалізації Національної антикорупційної стратегії, досліджено основні прояви недобросовісної конкуренції.

Об'єкт дослідження – процес гарантування економічної безпеки міжнародного співробітництва.

Мета дослідження – удосконалення механізму виявлення та подолання основних форм загроз міжнародній економічній безпеці в умовах посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів.

Методи дослідження – абстрагування, аналіз і синтез, індукція та дедукція, системний підхід.

У сучасних умовах розвитку глобальної економічної системи тіньова економіка, корупція, недобросовісна конкуренція, економічні злочини є основними формами загроз міжнародній економічній безпеці. Тіньова економіка, маючи об'єктивний характер, існує в будь-яких економічних системах. Неврахування обсягу тіньової економіки призводить до значних помилок при визначенні макроекономічних показників, економічних і фінансових пропорцій, реалізації економічної політики в цілому. Слід зауважити, що з тіньовою економікою тісно пов'язана корупція, яка являє собою неправомірну діяльність у сфері політики та державного управління, полягає у використанні посадовими особами їх прав і владних можливостей для особистого збагачення. В Україні, як і в усьому світі, корупція є глобальним негативним феноменом, що становить реальну загрозу соціально-економічному розвитку суспільства, економічній безпеці держави.

В умовах глобалізації стрімко зростають криміногенні складові тіньових економічних відносин. Ситуація в країні ускладнюється через прорахунки у податковій, кредитній, монетарній, зовнішньоекономічній політиці держави, а також в процесі соціально-економічних перетворень. Тіньова економіка завдає державі значної шкоди: суттєво зменшує дохідну частину бюджету країни, знижує інвестиційну привабливість, сприяє відтоку вітчизняного капіталу за кордон, стає реальною загрозою національній та міжнародній економічній безпеці. Процес тінізації економіки гальмує процеси демократизації та побудови громадянського суспільства, інтеграції України у світове співтовариство. Саме тому сьогодні детінізація економіки є пріоритетним завданням для України. Детінізація економіки передбачає застосування державою стимулюючих методів, які не маючи репресивного характеру щодо суб'єктів тіньової економіки, створюють умови для ефективної діяльності у легальній економіці.

Прогнозні припущення щодо розвитку об'єкта дослідження – удосконалення механізму гарантування економічної безпеки міжнародного співробітництва.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА, КОРУПЦІЯ, НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ, ЕКОНОМІЧНІ ЗЛОЧИНИ, НЕФОРМАЛЬНА ЕКОНОМІКА, ПРИХОВАНА ЕКОНОМІКА, ПІДПІЛЬНА ЕКОНОМІКА, КОРУПЦІЙНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ, НАЦІОНАЛЬНА АНТИКОРУПЦІЙНА СТРАТЕГІЯ, ЗЛОВЖИВАННЯ МОНОПОЛЬНИМ СТАНОВИЩЕМ, ТІНІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.

ABSTRACT

Kozak L.S., Fedoruk O.V. Investigation of the basic forms of threats to international economic security in the conditions of strengthening of integrational and globalization processes. Visnyk National Transport University. Scientific and Technical Collection: In Part 2. Part 2: Series «Economic sciences». – Kyiv: National Transport University, 2014. – Issue 29.

The article explores the basic forms of threats to international economic security, defines organizational structure of modern shadow economy, identifies reasons for the spread and the most weighty negative effects of the shadow economy, investigates the interrelation of the shadow economy and corruption, substantiates negative consequences of impact of corruption on the national economy, identifies the main causes of the emergence and spread of corruption in Ukraine, analyzes directions of realization of

the National Anti-Corruption Strategy, investigates the main manifestations of unfair competition.

Object of the research – the process of ensuring economic security of international cooperation.

Purpose of the study – improvement of the mechanism of identification and overcoming of the basic forms of threats to international economic security in the conditions of strengthening of integrational and globalization processes.

Methods of research – method of abstracting, analysis and synthesis, induction and deduction, system approach.

Under present-day conditions of the global economic system shadow economy, corruption, unfair competition, economic crimes are the basic forms of threats to international economic security. The shadow economy, having the an objective character, exists in any economic systems. Disregard the volume of the shadow economy leads to considerable errors when the determination of macroeconomic indicators, economic and financial proportions, implementation of economic policy in general. It should be noted that the shadow economy is closely linked to corruption, which is wrongful activity in the sphere of politics and public administration, is to use by officials of their rights and opportunities of power for personal enrichment. In Ukraine, as well as throughout the world, corruption is a global negative phenomenon which is a real threat to social and economic development of society, the economic security of the state.

In the conditions of globalization are escalating criminogenic components of shadow economic relations. Situation in the country is complicated because of a miscalculation in tax, credit, monetary, foreign economic policy of the state, as well as in the process of socio-economic transformation. The shadow economy causes significant damage to the state: significantly reduces the revenue side of the budget of the country, reduces the investment attractiveness, contributes to outflow of domestic capital abroad, is becoming a real threat to national and international economic security. The process of shadowization of the economy slows the processes of democratization and civil society building, the integration of Ukraine into the world community. That is why today deshadowing of economy is a priority task for Ukraine. Deshadowing of economy provides application by the State stimulating methods that without the repressive nature concerning the subjects of the shadow economy create conditions for effective activity in the legal economy.

Forecast assumptions about the object of study – improvement of the mechanism of ensuring economic security of international cooperation.

KEYWORDS: INTERNATIONAL ECONOMIC SECURITY, SHADOW ECONOMY, CORRUPTION, UNFAIR COMPETITION, ECONOMIC CRIMES, INFORMAL ECONOMY, HIDDEN ECONOMY, UNDERGROUND ECONOMY, CORRUPTIVE OFFENSE, NATIONAL ANTI-CORRUPTION STRATEGY, MONOPOLY ABUSE, SHADOWIZATION OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS.

РЕФЕРАТ

Козак Л.С. Исследование основных форм угроз международной экономической безопасности в условиях усиления интеграционных и глобализационных процессов / Л.С. Козак, О.В. Федорук // Вестник Национального транспортного университета. Научно-технический сборник: в 2 ч. Ч. 2: Серия «Экономические науки». – К. : НТУ, 2014. – Вып. 29.

В статье исследованы основные формы угроз международной экономической безопасности, определена организационная структура современной теневой экономики, выявлены причины распространения и наиболее весомые негативные последствия теневой экономики, исследована взаимосвязь теневой экономики и коррупции, обоснованы негативные последствия влияния коррупции на национальную экономику, выявлены основные причины возникновения и распространения коррупции в Украине, проанализированы направления реализации Национальной антикоррупционной стратегии, исследованы основные проявления недобросовестной конкуренции.

Объект исследования – процесс обеспечения экономической безопасности международного сотрудничества.

Цель исследования – усовершенствование механизма выявления и преодоления основных форм угроз международной экономической безопасности в условиях усиления интеграционных и глобализационных процессов.

Методы исследования – абстрагирование, анализ и синтез, индукция и дедукция, системный подход.

В современных условиях развития глобальной экономической системы теневая экономика, коррупция, недобросовестная конкуренция, экономические преступления являются основными формами угроз международной экономической безопасности. Теневая экономика, имея объективный характер, существует в любых экономических системах. Неучитывание объема теневой экономики приводит к значительным ошибкам при определении макроэкономических показателей,

экономических и финансовых пропорций, реализации экономической политики в целом. Следует отметить, что с теневой экономикой тесно связана коррупция, которая представляет собой неправомерную деятельность в сфере политики и государственного управления, заключается в использовании должностными лицами их прав и властных возможностей для личного обогащения. В Украине, как и во всем мире, коррупция является глобальным негативным феноменом, который представляет реальную угрозу социально-экономическому развитию общества, экономической безопасности государства.

В условиях глобализации стремительно растут криминогенные составляющие теневых экономических отношений. Ситуация в стране осложняется из-за просчетов в налоговой, кредитной, монетарной, внешнеэкономической политике государства, а также в процессе социально-экономических преобразований. Теневая экономика наносит государству значительный ущерб: существенно уменьшает доходную часть бюджета страны, снижает инвестиционную привлекательность, способствует оттоку отечественного капитала за границу, становится реальной угрозой национальной и международной экономической безопасности. Процесс тенизации экономики тормозит процессы демократизации и построения гражданского общества, интеграции Украины в мировое сообщество. Именно поэтому сегодня детенизация экономики является приоритетной задачей для Украины. Детенизация экономики предусматривает применение государством стимулирующих методов, которые не имея репрессивного характера относительно субъектов теневой экономики, создают условия для эффективной деятельности в легальной экономике.

Прогнозные предположения о развитии объекта исследования – усовершенствование механизма обеспечения экономической безопасности международного сотрудничества.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: МЕЖДУНАРОДНАЯ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ, ТЕНЕВАЯ ЭКОНОМИКА, КОРРУПЦИЯ, НЕДОБРОСОВЕСТНАЯ КОНКУРЕНЦИЯ, ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ, НЕФОРМАЛЬНАЯ ЭКОНОМИКА, СКРЫТАЯ ЭКОНОМИКА, ПОДПОЛЬНАЯ ЭКОНОМИКА, КОРРУПЦИОННОЕ ПРАВОНАРУШЕНИЕ, НАЦИОНАЛЬНАЯ АНТИКОРРУПЦИОННАЯ СТРАТЕГИЯ, ЗЛУОПОТРЕБЛЕНИЕ МОНОПОЛЬНЫМ ПОЛОЖЕНИЕМ, ТЕНИЗАЦИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ.

АВТОРИ:

Козак Людмила Степанівна, кандидат економічних наук, професор, Національний транспортний університет, завідувач кафедри «Економіка», e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, тел. +380442803016, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1, к. 313.

Федорук Олеся Володимирівна, кандидат економічних наук, Національний транспортний університет, асистент кафедри «Економіка», e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, тел. +380442803016, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1, к. 313.

AUTHOR:

Kozak Liudmyla S., Ph.D., professor, National Transport University, head, department of Economics, e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, tel. +380442803016, Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str., 1, of. 313.

Fedoruk Olesia V., Ph.D., National Transport University, assistant lecturer, department of Economics, e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, tel. +380442803016, Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str., 1, of. 313.

АВТОРЫ:

Козак Людмила Степановна, кандидат экономических наук, профессор, Национальный транспортный университет, заведующий кафедрой «Экономика», e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, тел. +380442803016, Украина, 01010, г. Киев, ул. Суворова, 1, к. 313.

Федорук Олеся Владимировна, кандидат экономических наук, Национальный транспортный университет, ассистент кафедры «Экономика», e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, тел. +380442803016, Украина, 01010, г. Киев, ул. Суворова, 1, к. 313.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Бондаренко Є.В., доктор економічних наук, професор, Національний транспортний університет, професор кафедри «Економіка», Київ, Україна.

Попова В.В., доктор економічних наук, професор, Національна академія статистики, обліку та аудиту, завідувач кафедри «Економіка підприємств», Київ, Україна.

REVIEWER:

Bondarenko Ye.V., Ph.D., Economics (Dr.), professor, National Transport University, professor, department of Economics, Kyiv, Ukraine.

Popova V.V., Ph.D., Economics (Dr.), professor, National Academy of Statistics, Accounting and Auditing, head, department of Economics of Enterprises, Kyiv, Ukraine.